

פרק שלישי

הקונפליקט בין יהדות ולאומיות במשנת ר' י. טייטלבוים

התנועה הציונית, כתנועה לאומית, שמה לה למטרה להחזיר את עם ישראל לארצו, בכוחות עצמו, ובעזרת אומות העולם, ולכונן מדינה במובן טריטוריאלי מדיני, על פי התפיסה המדינית הארופאית(1). תפיסה לאומית זו, לפי ר' יואל, מהווה אנטיטיזה ליחודו של עם ישראל, כעם סגולה, המונהג בהשגחה אלוקית. סתירה זו היא מהותית, והוא אומר שתי אמונות, אמונה בקב"ה, ואמונה במדינה יהודית, לפני ביאת המשיח אינן חוברות יחדיו כי הם שני הפכים(2). אין הוא מבין כיצד יכול יהודי לומר "שמע ישראל" ולהניח תפילין - ולחשוב שיש ממש בציונות. לדעתו, התפיסה שתתכן מלכות ישראל לפני זמנה המיועד מהווה יסוד הכפירה "ומי שחושב כן הוא בודאי שכופר בכל התורה כולה"(3). הוא מגדיר את הציונות - החטא החמור ביותר בתולדות ימי עולם.

כי אם נקח את כל פירצות הדור והעבירות המרובות הנעשות בכל העולם וישימו אותם בכף מאזניים אחת, ומדינה הציונית בכף מאזניים השניה, תכריע את הכל, שהוא משורש פורה ראש ולענה של אבי אבות הטומאה שבכל אבות הנזיקין שבכל העולם כולו, והן המה המטמאים את כל העולם כולו(4).

התיאורטיקן של סאטמר ונטורי-קרתא, י. דומב מנתח את הקונפליקט

1. ראה א. שבייד תולדות ההגות היהודית בעת החדשה, הוצאת כתר, תשל"ח, עמ' 374.

2. ויוא"מ עמ' י"ג.

3. רי"ט, חדושי תורה, תשי"ז עמ' ע"ה.

4. ויוא"מ, עמ' י"א. מקור למושג אבי אבות הטומאה, ראה האדמו"ר ממונקאטש (שער יששכר מאמר חג הבכורים, אות נ"ב) שאמר על הדתים הלאומיים שהם כגוף בלי נשמה, ועליהם אמרו חז"ל רשעים בחייהם קרויים מתים "והם מטמאים כמת כל הנוגע בהם שהם אבי אבות הטומאה".

בין הלאומיות והיהדות, והוא מסביר את קביעתו של רי"ט שהציונות מדורגת בסולם החטא, כעבודה זרה החמורה ביותר (5).

הגדרת עבודה זרה: "הסרה מאת ה' בשעה שהנפש נדבקה בכח חיצון מן כוחות חיצוניים" (6), כוחות חיצוניים אלו הנקראים עבודה זרה, קיומם כימי עולם, והם מופיעים בצורות שונות במהלך הדורות, חטא דור הפלגה, חטא העגל וחטאי אחאב. אבל חטא הציונות הוא מעל כולם "מינות ואפיקורסות נוראה אשר לא היתה כמוה מיום הוסדה הארץ" (7).

ההבחנה שעושה דומב היא בין עבודה זרה פרטית לבין חטא עבודה זרה כללי. עבודה זרה לדורותיה היתה במישור הפרטי.

וכל חטא ועוון פרטי פוגם דמחשיך את האור הפרטי של הקדושה שהחטא והעוון מכווין כנגדה (8).

הציונות, לעומת זאת - כהגדרת דומב, מכוונת מול העניין הכללי של עם סגולה (9), והיא נוגעת בעניין הכללי של ישועה וגאולה העתידה - ובזה חומרתה (10).

5. י. דומב, כתב מאמרים בבטאון נטורי קרתא החומה. ספריו שמוקדשים למלחמה בציונות, עת נסיון, ירושלים, תש"א. ו The Transformation: The Case of the Netreuei Karta, London 5718.

6. עת נסיון, תשמ"ד, עמ' רמ"א.

7. ויוא"מ עמ' ז', ק"ל, קל"ז. ראה י. שיינברג, הפולחן לאמצעי, בתוך: אום אני חומה, ילקוט מאמרים מאנשי נטורי קרתא, עורך: א. שרהזאן, ירושלים, תש"ט, עמ' קצ"ב-קצ"ג.

8. עת נסיון, עמ' רמ"א.

9. שם, שם.

10. שם, עמ' רמ"ח.

המונח - עם סגולה - מורה על היות עם ישראל, שונה מכל העמים. אפיון זה, בא לידי ביטוי במיוחד באמונה האסכטולוגית שגאולת עם ישראל תהיה במסגרת קוסמולוגית-שמימית, ולא במסגרת הסטורית-ראלית.

הציונות לעומת זאת, בנויה על אקטיוויזם אנושי והגדרתה:

הכחשה לענין שמימי והשתקעות בגויות (11) וארציות טבעיות ככל גויי הארץ - שזה עצם כפירתם והתכחשותם בה' אלוקי ישראל (12).

הציונות, לדעתו, עושה לכאורה פעולות כלליות לגאולתם של עם ישראל, אין לה חבור עם הגאולה העתידה, שהרי היא "תכלית הזוהמה" - מול גאולתו ע"י משיח צדקנו" (13).

ההדגשה היא במיוחד על עידן הגאולה ובזה פוגעת הציונות באחד מעיקריה של החסידות - רעיון הצפיה למשיח ללא אקטיוויזם אנושי. החסידות העמידה לה למטרה לנטרל את ההתפרצויות המשיחיות, והנה, באה הציונות עם בשורה משיחית לעם ישראל, בתקופה כה קשה לחסידות (14), וסחפה עמה רבים מבני ישראל.

ר"ט מגדיר את ממשלת ישראל "מלכות המינות", והוא מבסס דבריו על דרשה בגמרא, במסכת סנהדרין: "אין בן-דוד בא עד שתתהפך כל המלכות למינות" (15). במכתב ששלח לארץ ישראל בערב ראש חדש ניסן תש"ח, נאמר כחודש לפני הקמת מדינת ישראל, הוא כותב:

11. בכל פעם שהוא מזכיר טבעי וארצי הוא קורא לזה גויי שזהו מושג השייך לגויים, מה שאין כן - ישראל שהם על טבעיים.

12. עת נסיון, עמ' רמ"א.

13. שם, עמ' רמ"ט. הוא מתייחס לתפיסה הרואה בהקמת המדינה מימוש החזון המשיחי.

14. ראה לעיל פרק א'.

15. דף צ"ז, ע"ב.

ועכשיו אנו מבינים מה שמבואר בגמרא א"ר חמא ב"ר חנינא אין בן דוד בא עד שתכלה מלכות הזלה מישראל שנאמר: 'וכרת הזלזלים במזמרות' (ישעיהו י"ח, 5) ופרש"י ז"ל שלא תהא שום שולטנות לישראל אפילו שולטנות קלה ודלה, שלכאורה צריך להבין הלא אף ממשלה קלה ודלה בישראל אם היא בדרך התוה"ק יש בה חשיבות, ואם דל היא א' המרבה וא' הממעיט ובלבד שיכון לבו וכו', ולמה קראוהו בלשון זלה שהיא לשון גנאי מאוד... אבל עכשיו אנו רואים באמת מלכות הזלה שהיא ממשלה של מינות וכפירה ר"ל, שזהו באמת זלזול גדול לכלל ישראל וחירוף וגידוף נגד השי"ת ותורתו הקדושה אשר לא היתה כזאת מעולם בכח הס"מ וגיריה דיליה וליפה קראוהו מלכות הזלה (16).

מלכות המינות - זוהי עצם מציאותה של מדינה יהודית, לפני בוא המשיח. רי"ט מדגיש את היסוד הדטרמיניסטי שמלכות זו אינה תלויה במעשיהם של מנהיגי המדינה, אלא עצם קיום מדינה יהודית לפני הגאולה השלמה הגדרתה - כפירה וגידוף כלפי מעלה.

ואף אם יהיו כל חברי הממשלה כולם אהובים כולם ברורים אף כתנאים ואמוראים, מכל מקום אם לוקחים הממשלה והחרות מעצמם טרם שהגיע הזמן הוי דחיקת הקץ שהיא כפירה בתוה"ק ובאמונה (17).

16. דברי יואל, מכתבים עמ' פ"ט.

17. ויוא"מ עמ' צ"ג. ראה י. דומב, הגדרת הציונות "הציונים המה מחללי שבת אבל אין זאת ציונות זאת חילול שבת קודש והיו מחללי ש"ק מבלעדי הציונים, הציונים אוכלי טריפות ונבילות אבל אין זאת ציונות שהרבה אוכלי טריפות ישנם בעולם חוץ מן הציונים, הציונים פושעים ועוברים על כל התורה כולה, אבל אין זאת ציונות שהרי כמה פושעים היו בעולם מקודם להציונים. הציונות זאת רק דבר אחד בלבד זאת מדינה! רק הענין של מדינה לישראל זאת לבד הטומאה הגדולה והכפירה העמוקה שחידשו הציונים והביאו זאת לעולם" (החומה, קובץ מאמרים לחיזוק הדת, פנימי לחברי נטורי-קרתא, שבט תשל"ה, עמ' צ"ד).

ר"ט מתייחס למפלגות הדתיות, ובעיקר לאגודת ישראל, והוא טוען
המפלגות הדתיות לא עומדות בנסיון הציונות, והשתתפותן בממשלת ישראל
מעכבת את הגאולה (18). הוא מאשים את המפלגות הדתיות בנתינת כח
ל"ממשלת המינוח" - כהגדרתו.

ולולא עזרתם של הדתיים למיניהם א"א להם לרשעים להשיג חפצם
ומאויים (19).

הוא משווה את המפלגות הדתיות, המביאות ראיות מן התורה לשיטתם,
לנזירים ולכת שבתאי צבי, שהביאו ראיות מן התורה לשיטתם

ועוד יותר מזה עכשיו שהתלבשו באיצטלא ירושלמית בשם חיבת הארץ
והצלת ישראל (20), והשקרים והזיופים מרובים הם עד אין שיעור
להטעות עיני הבריות (21).

לדעתו, הסיבה שאגודת ישראל מצטרפת לממשלה היא בכדי לקבל כבוד
וממון (22), והוא קורא, לאנשי שלומו, שלא יתפתו להנות מכספי ממשלת
המינוח, ובכך ימשכו אחריהם ויכירו בממשלה זו.

18. ר"ט, חדושי תורה, פר' וארא, דף פ"ט.

19. ר"ט, חדושי תורה, פר' נח, דף מ'.

20. נראה שכוונתו לראי"ה קוק. ראה מכתב ר"ט אודות הרב קוק בדברי
יואל, מכתב ס"ד עמ' ע"ח-פ'.

21. ויוא"מ, עמ' י"ז. על המפלגות הדתיות ראה י. דומב עת נסיון
עמ' רנ"ג. ראה ר"א וסרמן, עקבתא דמשיחא, הוצ' נצח, בני-ברק,
מהדורה מחודשת תמ"ט עמ' 48, שם הוא מגדיר את הדתיים-לאומיים
כעובדי ע"ז כשיתוף.

22. שם, עמ' קל"א.

וכבר מנויה וגמורה היא מאת גאוני תקיפי קדמאי זי"ע, אשר
הנתמך ממקורות הרשע לא ינקה, ובהכרח ינתק ממקורות הקדושה
ויכבה שלהבת י'ה היוקדת בקרבן (23).

הוא מדגיש בכתביו - השתתפות בבחירות לממשלת ישראל - אסורה,
ומבחינה הלכתית זו - החזקת ידי עובדי עבודה זרה. נושא זה הוא מרכזי
בכתביו של רי"ט, והוא אומר שמטרת ספרו ויואל משה לבאר את האסור
הכרוך בבחירות לכנסת (24). באחת מדרשותיו הוא הצהיר

שאחרי עיון ושיקול רב ויגיעה רבה העליתי להלכה ההכנסת שלהם
יש בו משום מינות ואפיקורסות עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות
דמים (25) וכל המשתתף אתם, הוא שותף לכל מה שהם עושים, והעושה
שליח ללכת שמה ג"כ אסור, כי שלוחו של אדם כמותו (26).

בדרשה הנ"ל הוא הוסיף ואמר אמנם, בגלל דעה זו שהעלתי להלכה היה לי
הפסד ממון אבל אני מוכן למסור את נפשי על דבר אמת "שלדעתי אין
אסור יותר חמור בזמנינו, וצריך למסור הנפש על זה" (27).

23. רי"ט, דברי יואל, מכתב צ"ה, ראה, חדושי תורה, פר' ויגש, דף
רס"ז שאסור לקבל תמיכה מהממשלה לצורך חנוך, שזה פוגם בקדושת
החינוך הטהור. ראה בספרו על הגאולה ועל התמורה, עמ' ח' שם הוא
קורא לציונות "עגל הזהב". נושא זה של אי קבלת תמיכה מהממשלה
אצל נטורי קרתא וקהילות סאטמר בארץ ישראל הוא מרכזי ראה
בבטאוני נטורי קרתא אום אני חומה והחומה מאמרים בנושא הנ"ל.

24. ויואל"מ עמ' קנ"ו.

25. גילוי עריות - גיוס הבנות לצבא, ויואל"מ עמ' קל"ט, ראה מכתבו,
דברי יואל עמ' קי"ד. שפיכות דמים - מלחמות ישראל שאינן לצורך
"מתגרים באומות כאופן נורא ומפקירים דמם של ישראל" (על
הגאולה, עמ' י"א)

26. רי"ט, דרשות פר' מטות-מסעי, דף ק"ס.

27. שם, שם.

עובדת קיומה של מדינת ישראל "מלכות-המינות", מוסברת ע"י רי"ט במושגים דמונולוגיים ממקורות קבליים. האפולוגטיקה של רי"ט מסתייעת במושגים אלו על מנת להסביר את הפרדוקס שבתופעת התנועה הציונית ומדינת ישראל. מחד גיסא הציונות מוגדרת, עפ"י רי"ט כחטא החמור ביותר בהסטוריה האנושית (28), ומאידך גיסא - המפעל הציוני מתפתח ומשגשג. תקומת מדינת ישראל, נצחונותיה במלחמות, ובמיוחד נצחון מלחמת ששת הימים תופסים מקום נכבד במשנתו של רי"ט.

בתאוריה של רי"ט, המאורעות בעולם אינם נבחנים במישור ההסטורי, אלא במישור התאולוגי, זו משמעותה של הגלות הפסיבית שאינה נוטלת חלק במהלך ההסטורי, וזוהי המשמעות שמיחס רי"ט למאורעות ההסטוריים הקשורים להצלחת המפעל הציוני. בכדי לתת משמעות תאולוגית התואמת את עמדתו משתמש רי"ט ביסוד הדמונולוגי, לאמר - תקומת מדינת ישראל והשרדותה, על אף רצון הערבים להכחידה, זוהי התפרצות שטנית אנטי-משיחית המיצגת את כוחות הרע בנסיונם האחרון לעכב את הגאולה (29).

הזכות לגאולה מותנית בכך שעם ישראל יבטח רק ב-ה', ורק ממנו תבוא הגאולה (30). האקטיוויזם האנושי על פי משנתו של רי"ט מוגדר כדחיית הקץ, והוא מהווה עיכוב הגאולה.

28. ויוא"מ עמ' יא.

29. א. רביצקי, הצפוי - והרשות נתונה, עמ' 142.

30. ויוא"מ עמ' ח, על הגאולה עמ' קי"ב-קי"ג. ראה, שם הראיה מהזוהר שהגאולה האחרונה ע"י הקב"ה בלבד, ואת האנטרפרטציה של רי"ט למדרש בילקוט שמעוני שכנסת ישראל חוששת מזיוף הגאולה, ולכן לא הסכימה להנחם מהנביאים.

וזה ברור כי אותו הרעיון המתועב הוא המעכב את גאולתינו ופדות
נפשנו ומבואר בזה שאין לנו עכשיו זכות אחר לצאת מן הגלות אלא
אותו הזכות לשמור ולהמתין... ושלא להנות מגאולה כזאת הבאה
קודם הזמן (31).

רעיון מתועב זה, בהגדרתו, בגלגולו הנוכחי הוא המפעל הציוני, ולכן
כל השמחים במדינה הציונית "הרי הם משתבחים מהתעכבות ביאת
המשיח" (32).

להופעת הרעיון הציוני דוקא בתקופה זו ישנו מימד קוסמי, המסביר את
קיומה של הציונות המוגדרת "השורש פורה ראש ולענה" (33) דוקא ערב
הגאולה.

ולפי שדורנו זה הוא הזמן של ערב שבת אחר חצות סמוך לבין
השמשות, שאז היה בריאת המזיקין, לכן נתעורר ונתרבו בזמנים
אלו המינים והאפיקורסים בכל כוחם למשול על ישראל (34).

היסוד למאמר זה, טמון בתפיסה שהעולם יתקיים ששת אלפים שנה, והאלף
השביעי, כמקבילה לשבת, זהו זמן הגאולה, ותקופתנו סוף האלף החמישי,
מוגדרת - ערב שבת אחר חצות, סמוך לבין השמשות.

ר"ט משתמש במושגים קבליים מספר הזוהר המתארים את מאבקי הכוחות
בעולמות העליונים, המשפיעים על הנעשה בעולם התחתון (35).
"אין בן דוד בא עד שתכלה מלכות הזלה מישראל" (36), הוא בונה את
שיטתו האסכטולוגית על מאמר תלמודי זה, עפ"י פירוש רש"י: "שלא תהא

31. שם, שם.

32. שם, שם.

33. וי"א"מ עמ' י"א.

34. חדושי תורה, סוכות עמ' ו'.

35. ראה י. תשבי משנת הזוהר, מוסד ביאליק, תש"ט, ח"א עמ' רפ"ז.

36. מסכת סנהדרין דף צ"ח, ע"א.

להם שום שלטונות לישראל, אפילו שלטונות קלה ודלה" (37). רבונות ישראלית כלשהיא מהוה עכוב הגאולה, ולצורך הגאולה יש לבטל ריבונות זו. כוחות הרע, לעומת זאת, שמטרתם לעכב את הגאולה חפצים בריבונות זו ומסייעים לה. מאבק כוחות זה, ערב הגאולה (38) הוא מאבק אקוטי לכוחות הרע.

ידוע שאחרי הגאולה היצה"ר והס"מ (39) יהי' מנוצח לגמרי באופן שלא היה בן מיום שנברא העולם, וכמו שהביא בתוס' ר"ה דף ט"ז ע"ב ד"ה "כדי" מהירושלמי שאחרי שיתקע בשופר גדול מטא זמנא דשטן להתבלע (40).

37. רש"י, שם. בקבלת האר"י ישנה מקבילה קוסמית למאמר זה: "הגאולה עתידה אין אחריה הפסק עוד גלות אחר, לפי שאין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות להתברר מכל האומות" (שער המצוות, פר' שמות, מ"ב, א) וכל שלטון של ישראל מונע פזורן בין האומות ומעכב את הגאולה.

38. ראה לעיל הע' 7.

39. ס"מ זהו סמאל, שמו העקרי של השטן ביהדות מתקופת האמוראים ואילך, מקור שם זה בספר-חנוך. האר"י נהג שלא לבטא את שמו של השטן, ולכן נתפשט המנהג לקראו "הסמך מ"ם" בדבור וס"מ בכתיבה. (אנציקלופדיה עברית, ערך סמאל ולילת כרך כ"ח עמ' 105-106) השטן מופיע ג"כ בדמות יצר הרע הפרסונאלי כמובא בתלמוד: "הוא השטן, הוא יצר הרע, הוא מלאך המוות" (פסחים דף כ"א, ע"ב). ראה גם ג. שלום, בפרק סטרא אחרא, הטוב והרע בקבלה, בתוך פרקי יסוד בהבנת הקבלה וסמליה, מוסד ביאליק, תשל"ו עמ' 192-199.

40. ויוא"מ עמ' ט'. זוהי הגדרת הגאולה השלמה בקבלה - הכטחת שלטונו המוחלט של הטוב וביטול הרע, ראה תשבי, תורת הרע, עמ' קמ"ב ובהע' 2.

המסקנה שמסיק רי"ט ביחס לפרדוקס המדינה הציונית הוא שכל כוחה של אותה מלכות מכוחות הרע שבבריא, ומדינה זו משרתת את הכח הדימונולוגי העולמי. עובדת הצלחותיה של המדינה הציונית וריבוי התומכים בה רק מחזק את הנחתו של רי"ט שקיומה בא לה מכח דימונולוגי. הראיה לכך היא העובדה שאין עליה עוררין "שאין הקב"ה עושה נס לרשעים" (41).

עיקריה של משנתו הדימונולוגית של רי"ט מובאים בקונטרס על הגאולה ועל התמורה. הקונטרס נכתב לאחר מלחמת ששת הימים, ונושאו בעיקר הנסים "המדומים" שנעשו במלחמת ששת הימים (42).

רי"ט נותן משמעות תאולוגית למאורעות הסטוריים, וכך במקרה של מלחמת ששת הימים הוא נותן משמעות תאולוגית למלחמה זו. נקודת המוצא היא שלא יתכן שיעשה הקב"ה נס לרשעים, שהרי אין נס אלא במקום קדושה, ומדינת ישראל אינה מהוה מקום קדושה, אלא אדרבה להיפך. את שיא הטומאה מוצא ר' יואל בצבא הגנה לישראל, שעל ידו, לכאורה נעשו הנסים לעם ישראל.

הצבא הזה שנעשה בגיוס הכנות והוא ערוה וזימה שאין כמותה בכל

41. על הגאולה ועל התמורה, עמ' ז'.

42. ראה בהקדמת הקונטרס. גם בויוא"מ ובדרשות מופיע אלמנט דימונולוגי זה, ראה תגובתו ל"מבצע סיני" (1956), בויוא"מ עמ' ק"מ ובעוד מקומות. אפשר להבחין בעקביות של רי"ט שהוא הגיב על מאורעות שארעו בארץ ישראל, ובמיוחד אלו שהיה בהם "למשוך" את חסידיה להכרה במדינה הציונית. הדוגמא הבולטת לכך היא קונטרס על הגאולה ועל התמורה, שרי"ט הזדרז להוציאו מיד אחר מלחמת ששת הימים. (ראה תאריך סיום כתיבתו חודש אלול תשכ"ז, זאת אומרת כארבעה חדשים בלבד אחר סיום המלחמה.) הסיבה העקרית לכך הנצחון המכריע במלחמה זו שרבים ראו בזה יד ה' המסייעת למדינת ישראל, עובדה הנוגדת את עיקר משנתו של רי"ט. על הנסים שארעו במלחמת ששת הימים והתגובה הרואה בהם עזרתו של הקב"ה למדינה ראה הר' כשר התקופה הגדולה, עמ' א-כ"ח, רמ"ד-רנ"ט.

העולם כולו ונודע שהם מלאים ערוה וזימה ר"ל (43) גם מלאים מינות וכפירה ורציחה (44) והפרת הדת עד אין לשער, מי שחושב שהשכינה הקדושה שרויה ביניהם בודאי הוא כופר בכבוד השכינה הקדושה ובכל התורה כולה, וממילא א"א שיהיה שם נס מצד הקדושה, ואילו היו רואים באמת איזה נסים שם (45) אין להסתפק שאינו אלא מצד הס"מ וחיילותיו השוררים במקום טומאה וזוהמה כזו כמבואר בגמרא שניתן רשות להשטן לעשות נסים ונפלאות לקיומו של הע"ז, ואין שום ספק שלא יתפעל לב המאמין בהשי"ת ובתורתו הקדושה אף זיז כלשהוא לנסות מהאמת גם בראותו נסים ונפלאות עצומים הנעשים לע"ז אף אם יעמיד החמה כיחושע בן נון כנודע (46).

מקור הנסים הוא באחת משתי אפשרויות מהקב"ה, או מצד הס"מ, במקום שאין בו קדושה. קביעה זו הנותנת כח לשטן לעשות נסים יש בה פרובלמטיות, במסגרת היהדות המונותאיסטית, רי"ט חש בקירבה לדואליזם והוא מסביר שאמנם מפי עליון לא תצא הרעות, אבל "ניתן מן השמים כח זה להשטן לנסות את ישראל" (47).

43. נושא גיוס בנות לצה"ל מופיע כמה פעמים בכתביו של רי"ט. הוא פעל ממקום מושבו בניו-יורק בנושא זה ראה בכתביו בדברי יואל עמ' קט"ז-קי"ז.

44. ראה לעיל, הע' 25.

45. לפי דעתו לא היו נסים במלחמת ששת הימים והנצחון היה טבעי. ראה על הבאולה, עמ' ז' ועוד מקומות.

46. שם, עמ' ז'.

47. שם, עמ' מ"ז. ראה את ההבחנה בין "עליון" במאמר "מפי עליון לא תצא הרעות" לבין מן "השמים", כאשר הוא מדבר על הכח הניתן לשטן, אין הוא אומר שכוחו מהקב"ה אלא מן השמים, כמושג ערטלאי.

הדיאלקטיקה הטמונה במציאותם של כוחות הרע באמונה המונתיאסטית מסוברת ע"י רי"ט עפ"י התפיסה ההרמוניסטית שבספר הזוהר המגדירה את כוחות הרע כשליחי הבורא ע"מ לנסות את ישראל. הזוהר מציג שאלה זאת "וכי מה ראה עבד, שיהא מקטרג על אדוניו, ובכל מה שרצון אדוניו נעשה הוא מקטרג?" (48) והתשובה לכך "אלא ודאי רצון אדוניו הוא עושה" (49). התשובה מובנת עפ"י המשל שהזוהר מביא, משל למלך שרצה להעמיד בנו בנסיון, ושולח זונה לפתותו, אם הבן לא יתפתה לאותה זונה יזכה לכבוד, והגורם לכבוד זה זוהי אותה זונה, ומגיע לה ע"ז שבח שעשתה מצות המלך ושגרמה לאותו בן את כל הטוב שהגיע אליו. כמו שמסכם הזוהר: "בוא וראה, אם לא יהא מקטרג זה לא ייקשו הצדיקים אותם גנזים עליונים שעתידיים הם לרשת לעולם הבא" (50). רי"ט מביא ראייה לגישה הרמוניסטית זו מחטא דור הפלגה.

וכתב בסדר הדורות א' תתקע"ג באנשי דור הפלגה שזרקו חיצים אל השמים ויפלו כל החצים עליהם מלאים דם, ויהי כראותם ויאמרו איש אל רעהו אך הנה הרגנו את כל אשר בשמים, כי מאת ה' היתה זאת למען התעם עכ"ל, ומבואר שלא היה האות אלא כשפים ולא מאותו ית' וממקור הקדושה כי מאותו ית' לא תצא הרעות ומכשול ח"ו, אלא שמן השמים ניתן רשות להס"מ לעשות אותות כדי להטעותם (51).

המיוחד את שיטתו ההרמוניסטית, שלדעתו אף נסים שמבחינה אוביקטיבית מוגדרים בדרך כלל כבאים ממקור הטוב, כהצלה של ישראל, במקרה דנן הם מכוחות הרע. הסיבה לכך היא שאין הקב"ה עושה נס לרשעים, וניתנה

48. זוהר, ח"ב קס"ג ע"א-ע"ב. עפ"י תרגום י. תשבי, משנת הזוהר, ח"א עמ' רצ"ד.

49. שם, שם.

50. שם, שם.

51. שם, עמ' ס"ח.

רשות מן השמים לעשות נסים גדולים. מטרת ניסים אלו היא ע"מ לנסות את ישראל טרם הגאולה. הוא מייחס לשטן תכנון מקודם של מהלכים מוטעים וכל זאת ע"מ להעמיד את עם ישראל בנסיון של מלכות לפני ביאת המשיח. הוא מוכיח שאף הצלתם של ישראל יכולה להעשות ע"י הס"מ מאיוב. וכך הוא מגיב על ההצלחה הגדולה במלחמת ששת הימים.

ואני מפחד עוד אולי הכל אשר לכל הן ההתגרות מצד שני הצדדים (52) גם ההצלה הכל הוא מעשה שטן כדי להסית ולהדיח כמו שמצינו באיוב שמסר אותו הקב"ה להשטן לעשות עמו, מה שעשה אך הזהירו רק את נפשו שמור (53).

הוא מסביר את רעיון "ואת נפשו שמור" עפ"י המאמר התלמודי: "א"ר יצחק קשה צערו של שטן יותר משל איוב משל לאדם שאומר לעבדו שכור את החבית ושמור את יינה" (54). והוא מתקשה מהו הקושי של השטן בכך:

ומעולם נתקשיתי בזה למה ה' צריך להזהיר את השטן לשמור נפשו, בשלמא הצער שעשה לו זה ודאי שרק להשטן כי מאותו ית"ש לא תצא הרעות, אבל שמירת הנפש הנה בידי ית"ש נפש כל חי ורוח כל בשר איש ואם רצה הקב"ה לשמור את נפש איוב למה היה צריך לשמירת השטן (55). ויותר מכך עפ"י המובא בגמרא במסכת חולין השטן נסתייע בנסים ע"מ לשמור את נפשו של איוב (56). ומחריפה שאלתם מדוע השטן הוא שומר נפשו של איוב ועוד שהוזקק לעשות זאת ע"י נסים.

52. כלומר המהלכים שקדמו למלחמת ששת הימים, שהוא מכנה אותם "התגרות של שני הצדדים", למרות שההתגרות היתה מצד אחד בלבד.

53. על הגאולה עמ' י"ד.

54. בבא בתרא דף ט"ז, ע"א.

55. על הגאולה עמ' י"ד.

56. חולין דף מ"ג.

ר"ט מטביר שמטרתו של השטן להכשיל את בני האדם, והוא בוחר את דרכו בערמה רבה. איוב שכא לעולם ע"מ לקבל שכרו (57) הקב"ה הביא עליו יסורין ע"מ למרק עוונותיו בעוה"ז בכדי שיקבל שכר לעוה"ב. כשהוא התחיל לחרף ולגדף עונשו בא לו ע"י ריבוי שכרו בעוה"ז כדי לטרדו מן העוה"ב. ריבוי שכר זה היה עצת השטן, ואף שנאמר "כפל לו הקב"ה שכרו", מבאר ר"ט

והנה מה שכתב הביא הקב"ה אף שהשטן עשה זה לא קשה דכן מצינו כ"פ דאף במה שעושה השטן כיוון שהוא שלוחו של הקב"ה ומסר בידו נכתב בלשון זה (58).

המסקנה שמגיע אליה ר"ט ממעשה איוב

אלו לא היו נעשים לו אותם ניסים, והיה מת בתחילה לא היה מחרף ומגדף... ואילו היה מת בצרתו לא היתה אפשרות ליתן לו שכרו בעוה"ז ובודאי היה בא לעוה"ב, ונמצא דאלה הנסים שנעשו לו להצילו ממוות לחיים היה לו לרעה גדולה להחליף עולם הנצחי בעולם עובר, וזוהי דרכו של השטן שהוא מוסר את נפשו להחטיא את בני האדם, ומצילם ממות ע"מ שיכשלו ויקבלו שכרם בעוה"ז ויפסידו עוה"ב (59).

ר"ט עושה אנאלוגיה בין מעשה השטן אצל איוב להצלת מלחמת ששת הימים. ההצלה באה מכוחו של השטן.

וניתנה רשות להס"מ להכניס בזה צורתו כאלו מהם ומחילותיו בא להפיץ מינות וכפרה בעולם (60).

57. עפ"י הגמרא במסכת בבא בתרא דף ט"ו "חסיד היה בעכו"ם ואיוב שמו ולא בא לעולם אלא לקבל שכרו הביא הקב"ה עליו יסורין, התחיל מחרף ומגדף כפל לו הקב"ה שכרו בעולם הזה כדי לטורדו מן העולם הבא".

58. על הגאולה, עמ' ט"ו.

59. שם, עמ' ט"ז.

60. שם, עמ' י"ז.

תכסיסו של השטן במלחמת ששת הימים כה גדול הוא ואף הדתיים רואים בזה נס מהקב"ה - וטעותם היא שהם לא מבחינים שזהו מכח חס"מ. ההכרה במדינת ישראל על ידי היהדות הדתית, לפי התאוריה של ר' יואל מגדילה את כוחו של השטן, ומגבירה את הכפירה בקב"ה(61).

כדאי היה לו להשטן לעשות כל העובדא הזאת מהחל ועד כלה אף בצורה של נסים ונפלאות עצומים יותר מאלה, כמו שיתבאר להלן כדי לרדוף אחר ישראל ולמוסרם כולם ביד האפיקורסים(62).

61. שם, עמ' י"ג.

62. שם, שם. ראה גם שם שהנצחון היה אף בזכותם של שארית הפליטה שהקב"ה לא רצה לכלותם, או בזכות התפילות.